

נקודה למחשבה

פרשת פנחס

מבט חטוף על קריאת 'רביעי' בפרשת השבוע לא יעורר בליבנו תמיהה.

שלושה אירועים. לא קשורים זה לזה.

בנות צלפחד מקבלות מענה. אביהן, צלפחד, מת והשאיר רק בנות. הן פנו למשה, ביקשו נחלה ככל בני השבט. משה הקריב את משפטן לפני ה' וכעת, בתחילת 'רביעי', מגיעה התשובה: כן בנות צלפחד דברת נתן נתן להם אחזת נחלה בתוך אחי אביהם והעברת את נחלת אביהן להן (במדבר כז).

האירוע השני הוא פרטי. משה רבינו עולה אל הר העברים ורואה את ארץ ישראל. וראיתיה אתה ונאספת אל עמך גם אתה כאשר נאסף אהרן אחיך (שם, יג). לאחר מכן מלמדת אותנו התורה על מינוי יורשו של משה, יהושע בן נון. ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו (שם, יח).

לכאורה, אין קשר בין שלושת האירועים. אבל רש"י במקום מתאר את ההתרחשויות 'מאחורי-הקלעים'.

על העליה להר העברים כותב רש"י בשם הסיפור: למה נסמכה לכאן? כיון שאמר הקב"ה 'נתן נתן להם' אמר, אותי צוה המקום להנחיל שמא הותרה הגזירה ואכנס לארץ? אמר לו הקב"ה: 'גזרתי במקומה עומדת'.

משה רבינו חשב, קיווה, אולי הגזירה התבטלה? אולי מילותיו של השי"ת מלמדות שהוא בעצמו ינחיל את הארץ? כמענה למחשבות אלו הורה לו הקב"ה לעלות אל ההר ולראות את הארץ מרחוק. לראות כן, להיכנס לא.

מלבד מחשבה זו, משה הגיע למסקנה נוספת מפרשת בנות צלפחד. גם על מסקנה זו מלמד אותנו רש"י בפירושו: כיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו, אמר: הגיע שעה שאתבע צרכי, שיירשו בני את גדולתי. אמר לו הקב"ה: לא כך עלתה במחשבה לפני כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו שלא מש מתוך האהל וזהו שאמר שלמה 'נוצר תאנה יאכל פריה'.

משה שוב מקווה, אולי כמו שנחלת צלפחד ניתנת לבנותיו, יכול הוא להוריש את גדולתו הרוחנית לבניו, גרשם ואליעזר. אך גם לכך השי"ת מסרב. יהושע, הוא המנהיג הבא. התלמיד הגדול, לא הבנים הביולוגיים.

לאחר שמתחננו קו בין שלושת האירועים הסמוכים, נוכל לחפש יחד את המסרים ה'סמויים', אלו המסתתרים בתוך הפסוקים ומלמדים אותנו, דעה בינה והשכל.

פרשת בנות צלפחד אינה הפעם הראשונה בה אנו נפגשים עם היכולת להוריש את גדולתו הרוחנית לבניו, לדורות הבאים. אבל זו הפעם הראשונה בה התורה משתמשת במונח 'העברה'. 'העברת את נחלת אביהן להן'.

מה פירושה של המילה 'העברה'? כותב רש"י: על שם שהבת מעברת נחלה משבט לשבט שבנה ובעלה יורשין אותה.

המצב הרגיל והתקין הוא ש'הכל נשאר במשפחה'. הנכסים עוברים בירושה מאב לבנו וממנו לבניו הוא עד סוף הדורות. אבל ישנה סיטואציה בה המצב הרגיל משתנה. עושים 'העברה'. השדה יוצאת ממקומה הטבעי ועוברת הלאה, אל שבט אחר. אל משפחה שלא הכירה את חלקת האדמה הזו. בגלל הצעד אותו בחרה בת השבט האחר לעשות הנחלה 'עוברת' הלאה, משתייכת מהיום למישהו אחר.

לאחר שאנו מכירים היטב את פירושה של המילה 'העברה', נוכל לעבור אל האירוע הבא. עלייתו של משה אל ההר.

לאיזה הר עלה משה? כאן נקרא ההר 'עברים'. במקומות אחרים בתורה הוא מכנה 'הר נבו'. מדוע כאן בוחרת התורה לציין את כיוני ה'עברים'?

ייתכן שיש לכך קשר הדוק לשיעור הבלשני אותו למדנו ממש עכשיו. משה המבקש להיכנס לארץ ולהשפיע באופן פיזי על עם ישראל לומד שיש דרך אחרת להנחיל את מורשתו. להעביר. מרום הר העברים מלמד השי"ת את הרועה הנאמן כי המורשת אינה עוברת רק בדרכים מקובלות, באמצעים פיזיים ודרך קשר בילוגי. דברי התורה 'עוברים' משבט לשבט וממשפחה למשפחה. הם לא קשורים לייחוס או לקשר משפחתי. כל מי שמעוניין להשקיע וללמוד מוזמן ליטול את כתר התורה ולהתעטר בה בעצמו.

כאשר משה מבקש שגדולתו תעבור לבניו, אומר לו השי"ת כי התוכנית היא אחרת. יהושע, זה שהתאמץ כל השנים, זה שלא מש מתוך האוהל, הוא זה שינהיג את העם.

כי התורה אינה 'ירושה' במובן הגנטי שלה. אין 'משפחות אצולה' שרק להם ניתנה התורה, אין שבטים שיש להם בעלות יתירה על התורה. "ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים (רמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל).

ולמי עוברת התורה?

יהושע הוא האבטיפוס של התלמיד, זה שיכול לקבל את התורה ולהעבירה הלאה לדורות הבאים. הוא לא היה בהכרח מוכשר יותר מהאחרים (עיינו במאמר 'תורה אור' לבעל 'חפץ חיים'). הוא פשוט השקיע יותר. הוא לא מש מתוך האוהל, דאג לקבל את המקסימום האפשרי מרבו ומורו, משה.

תורת ה' נמסרת מדור לדור. צורת הלימוד ודרך העיון מגודרים ומוגבלים על פי שבעים הפנים שנמסרו למשה, ממנו ליהושע וכן הלאה. התורה עוברת למי שרואה בעצמו 'תלמיד' לפני שהוא רואה בעצמו 'חכם'. מי שמשקיע, מי שמבין שיש לו מה ללמוד, מי שמסוגל לקבל מרבו אורחות חיים ותוכחות מוסר, הוא זה שיכול להיות ה'מוטב' להעברת התורה. זה שמקבל וזה שיש לו את הכח להעביר הלאה.

אבל נשים לב למשפט בו מסיים רש"י את דבריו: 'וזהו שאמר שלמה נוצר תאנה יאכל פריה'. יהושע מסמל את 'נוצר התאנה', זה שמגדל את עץ התאנים. התורה נמשלה לתאנה. רוב הפירות מגיעים לבשלות בזמן אחיד. הענבים מתבשלים יחד, הזיתים מתבשלים יחד, כך שזמני המסיק, הקטיף, הקציר והבציר הינם זמנים של סיפוק אדייר. העבודה קצובה ושלב קטיפת הפירות ברור גם הוא.

התאנים, לעומת זאת, מתבשלים אחד אחד. אין יום בו האדם הולך לעץ ואוסף את כל מה שהשקיע. כל יום הוא צריך לחזור לעץ, לטפח עוד ועוד ולאסוף לאט-לאט פירות בשלים.

התורה אינה חכמה שניתן ללמוד בזמן קצוב. אין מכסת לימודים מסודרת שמי שעובר אותה הופך להיות 'חכם' שידוע את התורה כולה. כל יום יש מה ללמוד, כל יום צריך לחדש. אין 'זבנג וגמרנו'. העבודה היא יומיומית, וגם הסיפוק הוא יומיומי.

על מנת שהתורה תעבור אלינו עלינו ללמוד מדרכיו של התלמיד הגדול, יהושע. לא לוותר, להשקיע עוד ועוד, ולדעת שהמסע לעולם לא נגמר. בהצלחה!